

BEWEGINGEN IN DE KERK

In 1998 hebben een aantal kerkelijke bewegingen in Nederland met elkaar contact gezocht, naar aanleiding van de eerste wereldwijde ontmoeting (250.000 deelnemers) van ruim vijftig kerkelijke bewegingen samen met en op uitnodiging van paus Johannes Paulus II, mei 1998 te Rome.

Dit resulteerde in een gezamenlijke open dag op Tweede Pinksterdag 1999 te Den Bosch, met 3500 deelnemers. Uit de evaluatie hiervan kwam het besluit om meer samen te gaan doen ten dienste van de Kerk en van haar zending in de wereld. Uiteraard duikt daarbij regelmatig de vraag op of niet meer dan deze 15 bewegingen hiervoor in aanmerking komen. Wat is de gezamenlijke noemer? Welke zijn de kenmerken van deze bewegingen en aan welke criteria willen / dienen ze te beantwoorden?

ONTSTAAN EN HERKENBAARHEID

Al die bewegingen zijn heel klein begonnen, vaak slechts bij één persoon. Hun ontstaan is vergelijkbaar met het ontstaan van een roeping. De eerste(n) van zo'n beweging wil(len) niets of beoogt(beogen) aanvankelijk niets. Zij/hij/ze voelen zich toch geroepen en achteraf kunnen ze zeggen dat daarin de Heilige Geest heeft gewerkt. Het overkwam hen. Vaak moesten ze iets prijsgeven en zich gewonnen geven om zich geheel te geven.

Daarna werden anderen op dezelfde manier geïnspireerd, op de wijze zoals een olievlek zich over het water verspreidt. Het eerste begin bleef in latere stadia richtinggevend. Die vruchtbare verbreiding is een eerste kenmerk. En als er levens door veranderen naar de geest van het evangelie blijkt de beweging mensen te raken, hetgeen de belangstelling wekte van de officiële Kerk.

PLAATSING IN DE KERK

In de loop van de kerkgeschiedenis zijn dit soort bewegingen dikwijls ontstaan, ook bij christenen uit andere tradities. Bij deze laatstgenoemden bleef hun plaatsing in de Kerk vaak een probleem waardoor het soms nieuwe kerkgenootschappen werden.

In de rooms-katholieke Kerk zijn de bewegingen doorgaans uitgegroeid tot ordenen congregaties: Benedictijnen, Franciscanen, Clarissen, Dominicanen, Jezuïeten, Salesianen, enz. Ze werden allemaal op hun waarde getoetst en kregen dan hun plaats in het grote geheel van de Kerk. Het eigene van de nieuwe kerkelijke bewegingen in de afgelopen eeuw is dat ze voor het overgrote deel uit leken bestaan en veelal ook door leken, vrouwen en mannen, geleid worden.

De bisschoppen, die waken over al wat in de Kerk authentiek begonnen is, hebben de taak om dit soort bewegingen te toetsen en te helpen hun plaats te vinden. In laatste instantie toetst de paus.

CHARISMA EN INSTITUTIE

Voor en na het Tweede Vaticaans Concilie zijn zo een groot aantal nieuwe bewegingen ontstaan.

In zijn boodschap aan het congres over de gemeenschappelijkheid en zending van de kerkelijke bewegingenⁱ, mei '98, definieerde paus Johannes Paulus II de plaats van de kerkelijke bewegingen binnen het geheel van de Kerk als volgt: "Meerdere malen had ik de gelegenheid om te benadrukken dat er in de Kerk geen tegenstelling of contrast bestaat tussen de institutionele dimensie en de charismatische dimensie, waarvan de bewegingen een betekenisvolle uitdrukking zijnⁱⁱ. Beide zijn co-essentieel voor de goddelijke constitutie van de Kerk, zoals ze werd gesticht door Jezus, omdat ze samen bijdragen aan het present stellen van het mysterie van Christus en zijn heilswerk in de wereld. Bovendien richten zij zich samen, ieder op zijn eigen manier, op de vernieuwing van het zelfbewustzijn van de Kerk, die zich in zekere zin ook zelf 'beweging' kan noemen, in zoverre zij een gebeurtenis is in de tijd en in de ruimte van de zending van de Zoon door middel van de Vader in kracht van de Heilige Geest."

BISSCHOPPENSYNODE OVER ROEPING EN ZENDING VAN LEKEN

Tijdens de bisschoppensynode over de roeping en zending van de leken, in 1987 te Rome, is er voor het eerst op het niveau van de wereldkerk uitvoerig over de nieuwe bewegingen gesproken. Ze werden door de synodevaders erkend als belangrijk deel van de kerk. Daarbij moest duidelijk gemaakt worden op welke bewegingen die erkenning betrekking had. In de post-synodale Apostolische Exhortatie 'Christifideles Laïci' (1988)ⁱⁱⁱ werd voor het eerst in een kerkelijk document uitvoerig over de bewegingen geschreven.

Paus Johannes Paulus II schrijft daarin: "Allereerst dient *de vrijheid van vereniging van de leken* erkend te worden. Deze vrijheid is een echt en eigenlijk recht dat niet voortkomt uit een soort 'verlof' van het gezag, maar voortvloeit uit het doopsel dat het sacrament is waardoor de gelovigen geroepen worden om actief deel te nemen aan de gemeenschap en de zending van de kerk." (nr.29). Vaticanum II had reeds vastgelegd: "Aan elke gelovige die (...) charismatische gaven (...) ontvangt wordt daarmee het recht en de opdracht verleend deze in de Kerk en in de wereld te gebruiken..." (AA 3). Om nu concrete bewegingen te kunnen onderscheiden en erkennen geeft de paus in Christifideles Laïci vijf "criteria van kerkelijkheid".

CRITERIA VAN KERKELIJKHEID

1. - *Het primaat dat gegeven wordt aan de roeping tot heiligheid van elke christen*, welke blijkt 'uit de vruchten van genade die de heilige Geest in de gelovigen voortbrengt' als groei naar de volheid van het christelijk leven en de volmaaktheid van de liefde. Wat dit betreft is iedereen, onverschillig welke aansluiting van leken-gelovigen, geroepen om steeds meer het instrument

van heiligheid te zijn in de Kerk door 'een nauwere band tussen geloof en dagelijks leven van de leden' te bevorderen en aan te moedigen.

2. - *De verantwoordelijkheid voor de belijdenis van het katholieke geloof* door het aanvaarden en verkondigen van de waarheid over Christus, over de kerk en over de mens in gehoorzaamheid aan het leergezag van de kerk, dat deze waarheid authentiek uitlegt. Daarom moet iedere vereniging van lekgelovigen een plaats van verkondiging en aanreiken van het geloof zijn en van opvoeding tot het geloof in zijn integrale inhoud.

3. - *Het getuigenis van een hechte en overtuigende gemeenschap*, in een kinderlijke relatie met de paus die het blijvende en zichtbare middelpunt is van de eenheid van de universele kerk, en met de bisschop 'die het zichtbaar beginsel en fundament van de eenheid' van de particuliere kerk is, en in 'wederkerige achting tussen alle vormen van apostolaat in de kerk'.

De gemeenschap met de paus en de bisschop dient tot uitdrukking te komen in de loyale bereidheid om hun leerstellig onderricht en hun pastorale richtlijnen te aanvaarden. De kerkelijke gemeenschap vraagt bovendien erkenning van de rechtmatige pluraliteit van de vormen van associatie van de lekgelovigen in de kerk en tegelijk de bereidheid tot samenwerking met elkaar.

4. - *De overeenstemming met en de deelname aan het apostolische doel van de kerk*, namelijk 'om de mensen de blijde boodschap te brengen, ze te heiligen en hun geweten christelijk te vormen, zodat ze in staat zijn de verscheidene gemeenschappen en milieus van de geest van het evangelie te doordringen'.

In dit opzicht wordt van alle vormen van associatie van lekgelovigen en van elk hiervan een missionair elan gevraagd dat ze steeds meer tot subjecten van een nieuwe evangelisatie maakt.

5. - *De inzet voor een aanwezigheid in de menselijke maatschappij* die zich in het licht van de sociale leer van de kerk ten dienste stelt van de integrale waardigheid van de mens. Wat dit betreft moeten de verenigingen van lekgelovigen levende stromen worden van deelname en solidariteit voor het scheppen van meer rechtvaardige en broederlijke verhoudingen in de maatschappij.

In zijn toespraak op 30 mei 1998 vroeg de paus aan de bewegingen "steeds edelmoedig en nederig rekening te houden" met deze criteria van kerkelijkheid, "door uw ervaringen in de lokale kerken en parochies door te geven en door steeds met uw herders verbonden te blijven en gehoor te geven aan hun aanwijzingen." ^{iv}

BEVESTIGING IN CONCRETE VRUCHTEN

"Deze fundamentele criteria vinden hun bevestiging in de concrete vruchten waarmee het leven en de werken van de verschillende vormen van aaneensluiting vergezeld gaan zoals: het hernieuwde gevoel voor gebed, overweging, liturgisch en sacramenteel leven; de geestdrift voor de bloei van roepingen voor het christelijk huwelijk, het gewijde priesterschap en het godgewijde leven; de bereidheid om deel te nemen aan de programma's en activiteiten van de kerk op plaatselijk zowel als

nationaal of internationaal niveau; de catechetische inzet en het pedagogisch vermogen om de christenen te vormen; de drang naar een christelijke aanwezigheid in de verschillende milieus van het maatschappelijk leven en het scheppen en bezielen van charitatieve, culturele en geestelijke werken; de geest van onthechting en evangelische armoede voor een meer edelmoedige liefde jegens allen; de bekering tot het christelijk leven of de terugkeer naar de kerkelijke gemeenschap van gedoopten 'die ver van de kerk af staan'." Uit de Apostolische Exhortatie 'Christifideles Laïci', nr. 30.

OFFICIËLE ERKENNING

Niet elke beweging die ontstaat heeft direct een officiële erkenning nodig. Maar de paus schreef wel: "Het is zeer te wensen dat bepaalde nieuwe verenigingen en bewegingen om hun vaak nationale of ook internationale verspreiding een *officiële erkenning* ontvangen, een uitdrukkelijke goedkeuring door de bevoegde kerkelijke autoriteit. (...) De Pauselijke Raad voor de Leken heeft opdracht gekregen een lijst op te stellen van de verenigingen die de officiële goedkeuring van de Heilige stoel ontvangen, en om (...) de voorwaarden te bepalen op grond waarvan een oecumenische vereniging goedgekeurd kan worden ..." ('Christifideles Laïci', nr. 31) Voor bewegingen die geen nationale of internationale verspreiding hebben is die lijst dus niet direct bedoeld. Over hen zouden eventueel plaatselijke bisschoppen of bisschoppenconferenties zich kunnen uitspreken.

Deze tekst is vastgesteld door vertegenwoordigers van bewegingen, betrokken bij Kerk in Beweging, in een vergadering op 12 september 2000 te Utrecht.

Inlichtingen: www.stucom.nl/bewegingen.

ⁱ Georganiseerd door de Pauselijke Raad voor de Leken, 27-30 mei 1998 te Rome. Zie brochure Pinksteren '98, pag. 7 of 0059 op www.stucom.nl.

ⁱⁱ De bewegingen worden hier een uitdrukking genoemd van de charismatische dimensie van de Kerk. Daarom worden het ook wel charismatische bewegingen genoemd. Elke beweging en stichter is de drager van een bepaald charisma, bijvoorbeeld een charisma voor eenheid of van zorg voor verstandelijk gehandicapten.

De naam "charismatische beweging" of liever gezegd: "charismatische vernieuwing" wordt meestal in een andere betekenis gebruikt namelijk voor een brede stroming in de het christendom (sinds 1967 ook in de RKK) waarin de Heilige Geest en de charisma's, de gaven van de Geest, meer aandacht krijgen. Deze stroming heeft geen stichter maar wel bevorderaars. En uit deze stroming zijn tal van nieuwe gemeenschappen en apostolaatwerken voortgekomen. Marriage Encounter heeft ook geen stichter.

ⁱⁱⁱ De Apostolische Exhortatie 'Christifideles Laïci', is verschenen op 30 december 1988. Ned. vert.: Kerkelijke Documentatie 1-2-1, febr. 1989. Besteladres: bestel@rkk.nl

^{iv} Brochure Pinksteren '98, pag. 35. Besteladres voor deze brochure: info@kcv-net.nl. De teksten van deze brochure uit 1999 staan als 0058, 0059 en 0060 op www.stucom.nl.